

Вдосконалення нормативів проектування лісових доріг в Україні

Автор статті

В.Л. Коржов,
канд. техн. наук, ст. наук. співпр.,
член-кореспондент ЛАНУ,
перший заступник директора з наукової роботи
УкрНДІрліс

Annotation

Improvement of Forest Road Design Standards in Ukraine

The article highlights the expediency of improving the network of forest roads and the need to improve the regulatory framework for their design. Information about the developers and the main tasks of the national standard "Instructions for the design of forest roads" is provided. The first edition of this document was published in order to receive comments from interested organizations, after receiving which the process of its coordination and approval will be completed.

На останньому Всесвітньому лісовому конгресі (Сеул, 2022 р.), який проходив під лозунгом «Побудова зеленого, здорового і сталого майбутнього з лісами», підкреслено важливу роль лісів у глобальному порядку дня щодо сталого розвитку світової спільноти. Ліси надають безліч послуг, що охоплюють всі три аспекти сталого розвитку (екологічний, економічний і соціальний) і є засобами для існування мільярдів людей. Важливим є ведення ефективного, кліматично орієнтованого лісового господарства та збільшення обсягів використання різноманітних видів лісової продукції. Тому в рамках Кліматичної конференції COP 26 (Глазго, 2021 р.) 137 країн підписали «Декларацію про ліси та землекористування», чим взяли на себе зобов'язання стримати і звернути назад процес знеліснення та деградації земель.

Враховуючи вищенаведене, в нашій країні прийнято ряд важливих документів, спрямованих на поліпшення діяльності лісової галузі. У цьому аспекті доцільно відмітити «Державну стратегію управління лісами України до 2035 року» (далі — Стратегія), в якій передбачено механізми вдосконалення ведення лісового та мисливського господарства в Україні для забезпечення довгострокових інтересів держави на основі поєднання принципів державного регулювання з механізмами ринкових відносин з огляду на: цілі децентралізації влади; необхідність розвитку державно-приватного партнерства; збільшення кількості робочих місць; зайнятість сільського населення; мінімізацію корупційних ризиків та вчинення правопорушень; утвердження відкритих, прозорих механізмів прийняття управлінських і кадрових рішень та першочергового забезпечення вітчизняних виробників шляхом створення прозорого ринку деревини.

Одним із важливих завдань, поставлених у документі, є необхідність використання природозбережувальних процесів лісокористування, що мають базуватися на застосуванні сучасних систем лісових машин і технологій з метою істотного зниження впливу на довкілля, зменшення трудомісткості робіт і підвищення продуктивності праці лісових робітників та ефективного використання лісових ресурсів (рис. 1). Передумовою ви-

Рис. 1. Завантаження деревини на лісовозний автопотяг

конання таких завдань є обов'язковість облаштування відповідної лісової транспортної інфраструктури, яка має базуватися на застосуванні лісових доріг і служити основою для забезпечення сталого розвитку лісових територій, включно з вирощуванням, комплексним використанням, відновленням та охороною лісів, а також з поліпшенням умов проживання населення в лісних районах (рис. 2).

Лісові дороги відіграють ключову роль у справі сталого лісоуправління. Тому в Стратегії встановлені обсяги з будівництва та ремонту в обсязі 7500 кілометрів лісових доріг, що корелюється із вимогами чинного Закону України, яким передбачено розширення до 2030 року мережі лісових автодоріг з твердим покриттям у лісах Карпатського регіону до 10 км на 1000 га. Реалізація зазначених завдань вимагає значних обсягів фінансових і матеріально-технічних ресурсів та тривалого часу (рис. 3, рис. 4).

Питання наявності та якості лісової транспортної інфраструктури є актуальним не лише для України. У низці зарубіжних країн відбувається реалізація завдань зі створення чи вдосконалення мережі лісових доріг як основи для ефективного лісоуправління. Крім того, останніми роками звертається увага на особливості їх планування, будівництва й утримання з урахуванням можливостей гасіння лісових пожег. Варто відмітити наявність практичних рекомендацій, скерованих на облаштування якісної лісотранспортної мережі та належне її функціонування із забезпеченням мінімального впливу на лісове середовище. Показовою в цьому відношенні є Лісова служба США, де практично для кожного регіону наявні посібники з кращих практик лісокористування, обов'язковим елементом яких є вимоги до раціонального будівництва й утримання лісових доріг.

Важливими чинниками, які впливають на структуру та якість лісотранспортної мережі, є нормативні документи, якими не тільки регламентуються їх класифікація і технічні параметри лісових доріг, але і встановлюються вимоги щодо особливостей їх розташування в лісових масивах і влаштування дорожніх споруд (рис. 5). Наразі в Україні при проєктуванні лісових автодоріг у різних регіонах застосовуються два нормативні документи: ВСН 7-82 «Інструкція по проєктированию лесохозяйственных автомобильных дорог» (затв. у 1982 р.) та «Інструкція по проєктуванню лісових автомобільних доріг в гірських умовах Карпат» (затв. Мінпромом України в 1994 р.). Їх поєднує не тільки аналогічна класифікація лісових доріг на три типи і використання тотожних підходів до розроблення нормативних параметрів складових елементів лісових автодоріг, під час якого основна

Рис. 2. Схема транспортної мережі філії «Осмолодське лісове господарство» ДП «Ліси України»

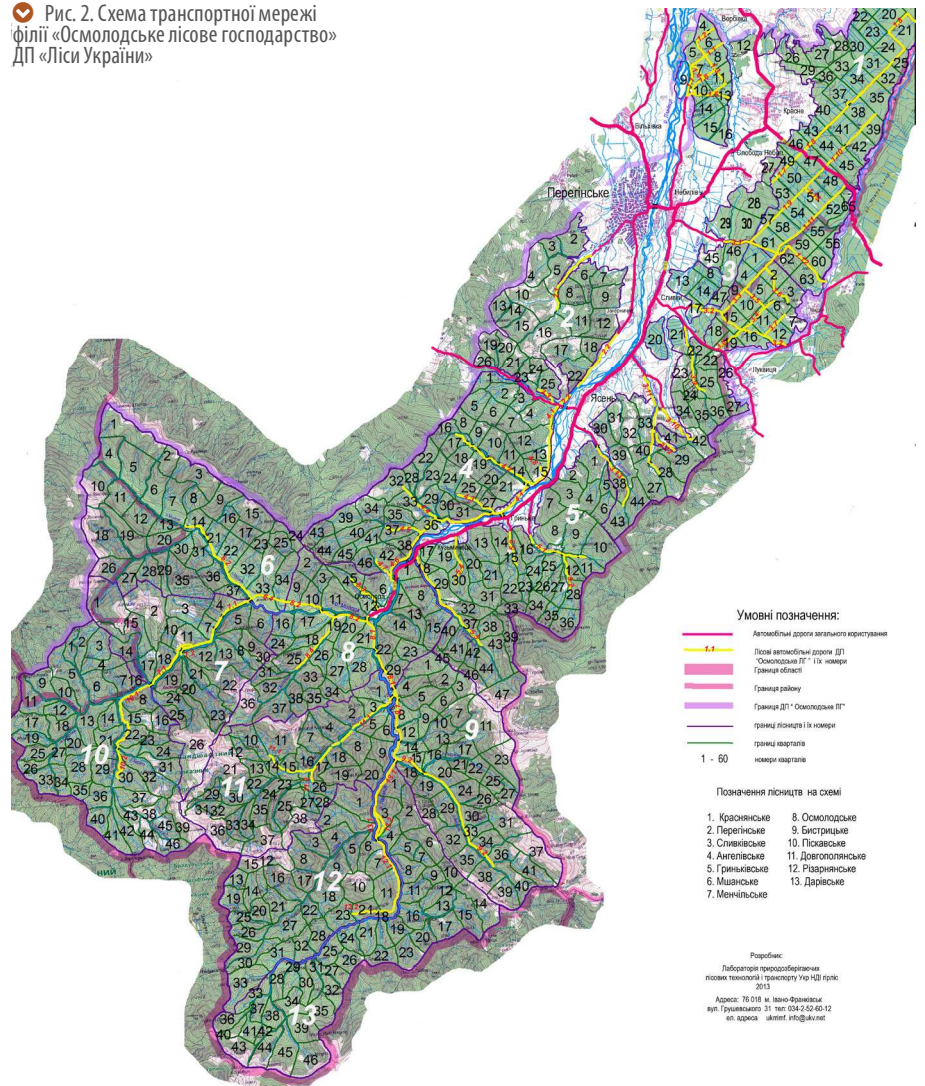

Рис. 3. Відкриття лісової дороги, побудованої в рамках міжнародного інвестиційного проєкту

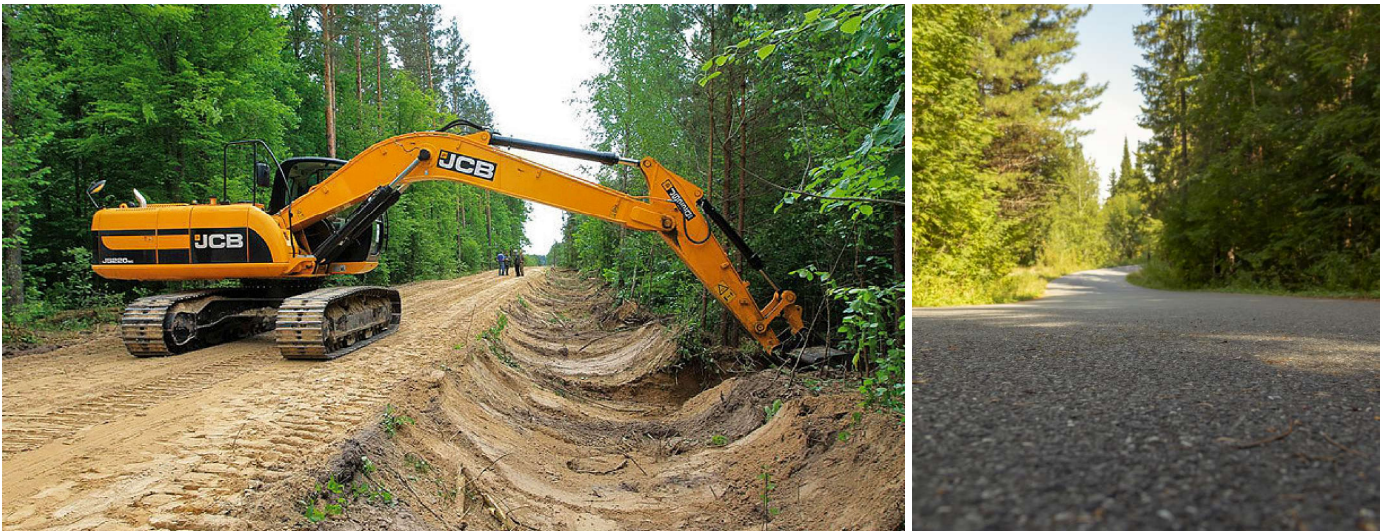

Рис. 4. Влаштування лісової дороги в рівнинних лісах

увага була звернута на сам транспортний процес. Головними виступали такі умови: досягнення безпеки руху лісовозного транспорту із розрахунковими швидкостями; забезпечення міцності та надійності дорожніх споруд і швидке відведення поверхневих вод від дорожнього полотна чи їх пропуск. При цьому для вищезгаданих документів характерним є наявність певних відмінностей як у показниках для встановлення типу лісових автодоріг, так і у величині розрахункової швидкості руху та ряду технічних параметрів. Такі відмінності пов'язані з різним терміном розробки документів і відмінними природно-виробничими умовами регіонів їх застосування. Крім того, з моменту їх розробки пройшов тривалий період (30–40 років), і вони не враховують сучасних тенденцій стосовно екологізації транспортного будівництва та необхідності використання нових матеріалів і технологій дорожньо-будівельних робіт.

На сьогодні в Україні питання побудови належної транспортної мережі в лісах піднято на державний рівень, тому назріло питання організації розробки нових нормативних документів, що передбачають створення єдиних нормативів для лісових автодоріг нашої держави. Такі нормативи мають бути обґрунтованими та враховувати специфіку лісогосподарської діяльності в різних лісорослинних умовах, а також сучасні підходи до створення оптимальної лісотransпортної мережі. Для цього керівництвом Держліс-агентства прийнято рішення стосовно фінансування робіт зі створення національного стандарту України «Настанова з проектування лісових доріг» (далі — ДСТУ). Замовником виступає державне спеціалізоване господарське підприємство «Ліси України». ДСТУ розробляється вперше з метою вдосконалення нормативної бази щодо встановлення вимог до проектування нових, реконструйованих

Рис. 5. Мости на лісових дорогах різних типів
а) залізобетонний на дорозі II типу; б) дерев'яний на лісовому проїзді

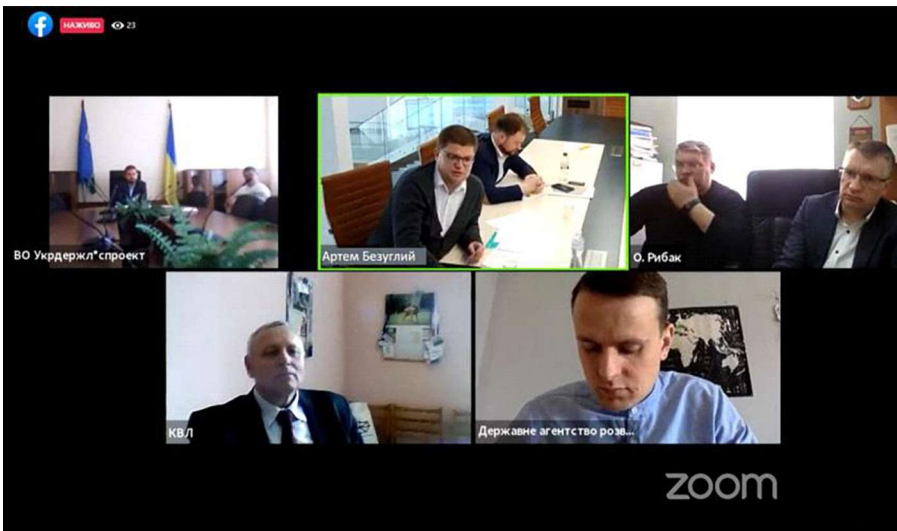

Рис. 6. Робочий момент зустрічі відповідальних працівників ДП «ДерждорНД», УкрНДІгірліс, Держлісагентства, ВО «Укрдержліспроєкт» та Державного агентства з розвитку туризму

В результаті дискусії з ряду проблемних питань прийняті рішення стосовно доцільності розширення співпраці Укравтодору, ДП «ДерждорНД», Держлісагентства, УкрНДІгірліс, ВО «Укрдержліспроєкт» та Державного агентства розвитку туризму. Підтверджено готовність вищезазначених установ і організацій здійснювати діяльність спрямовану на вдосконалення мережі лісових доріг, а також розробку галузевих будівельних норм та стандартів по них з урахуванням потреб держави та лісової галузі та забезпеченням захисту довкілля із застосуванням новітніх технологій дорожньо-будівельних робіт.

чи капітального ремонту лісових доріг, які забезпечують транспортний доступ до земель лісогосподарського призначення та лісів, розташованих на інших категоріях земель (лісів на землях природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, лісів відомств, підприємств, організацій, установ і фізичних осіб). Цей документ сприятиме розвитку та вдосконаленню нормативно-технічної бази лісової галузі, підвищенню якості виконання робіт з проектування лісових доріг, покращенню їх експлуатаційних показників і збільшенню строку служби, поліпшенню рівня безпеки та комфорту руху транспортних засобів, зокрема спецтехніки і вантажних автомобілів, а також підвищенню ефективності роботи лісової галузі і зниженню негативних наслідків (екологічних, соціальних та економічних втрат і збитків).

Розробниками документа виступають два інститути — ДП «ДерждорНД» (м. Київ) і УкрНДІгірліс (м. Івано-Франківськ). ДП «ДерждорНД» є головною науково-дослідною установою України з питань будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг і транспортних споруд. УкрНДІгірліс є головною науково-дослідною установою лісової галузі України з питань лісотранспорту. Керівництвом ДП «ДерждорНД», діяльність якого охоплює весь спектр питань функціонування та розвитку дорожнього господарства України, розуміючи важливість розвитку лісової транспортної інфраструктури для економіки, прийнято рішення щодо виконання інститутом ролі наукового та консультативного майданчика, який сприятиме розвитку лісових доріг в Україні. Цьому передували неодноразові зустрічі відповідальних працівників згаданих інститутів, Держлісагентства та Державного агентства з розвитку туризму (рис. 6).

На даний час підготовлене технічне завдання, згідно з яким ДСТУ буде встановлювати вимоги до проектування лісових доріг, із досягненням оптимізації їх параметрів, підвищення рівня безпеки, функціональності та якості, а його положення мають бути приведені у відповідність до вимог діючого законодавства України та європейських норм. Технічне завдання узгоджене двома Технічними комітетами по стандартизації (ТК 307«Автомобільні дороги і транспортні споруди» і ТК 18 «Лісові ресурси») та затверджено ДП «Ліси України».

Також підготовлено першу редакцію ДСТУ, зміст якого складається з 13 розділів та п'яти додатків, включно з бібліографією. У ньому передбачено, що основні завдання проектування лісових доріг полягають у досягненні:

- мінімальних витрат на будівництво та експлуатацію проєктованої лісової дороги з урахуванням природно-кліматичних умов її прокладання;
- у створенні розгалуженої сітки постійно діючих і сезонних доріг різного призначення та капітальності, які повинні мати просту конструкцію та достатню міцність для забезпечення ефективної та безаварійної роботи сучасних транспортних заходів;
- безпеки руху всіх учасників дорожнього руху з нормативними швидкостями та встановленими навантаженнями;
- відповідності експлуатаційних властивостей лісової дороги та її окремих елементів вимогам чинних нормативних документів протягом міжремонтних строків використання.

Прийняті в ДСТУ рішення є обґрунтованими та здійснені з урахуванням:

- історичних тенденцій еволюції лісотранспортної мережі від існуючих рудиментарних доріг до сучасних дорожніх мереж, створю-

ваних спеціально для чітко визначених завдань лісогосподарської діяльності;

- досвіду проектування, будівництва й експлуатації лісових доріг в Україні;
- результатів аналізу тенденцій кількісного та якісного розвитку лісовозного автотранспорту та принципів і норм проектування лісових доріг у багатьох країнах світу;
- необхідності здійснення заходів, спрямованих на зниження тенденцій кліматичних змін та адаптації до них з урахуванням чутливості й уразливості лісових екосистем.

Однією із нових змін стало вдосконалення класифікації лісових доріг, що є найважливішим елементом у розроблюваному нормативному документі, згідно з яким лісові дороги поділятимуться на чотири типи. Порівняно із тепер застосовуваними нормами додано IV тип, до якого належать лісові проїзди та сезонні дороги, що призначені для періодичного руху транспортних засобів у сприятливі для дорожніх умов періоди року. Така класифікація лісових доріг є не тільки логічною, простою та зрозумілою на всіх рівнях її застосування, так відповідає реальним умовам їх проектування, будівництва, експлуатації та обліку в Україні. Прийняті критерії віднесення доріг до відповідних типів забезпечують можливість класифікувати як заново проєктовані, так наявні лісові дороги без необхідності витрат на їх перебудову для доведення до вимог нової класифікації.

Підготовлена перша редакція ДСТУ «Настанова з проектування лісових доріг» оприлюднена для надання коментарів, після отримання яких буде здійснено ряд передбачених законодавством процедур стосовно подальших розглядів та затвердження цього документа.